

**SANDRA
SISNEROS**

**KUĆA U
ULICI
MANGO**

Preveo
Marko Mladenović

■ Laguna ■

Naslov originala

Sandra Cisneros

THE HOUSE ON MANGO STREET

Copyright © 1984 by Sandra Cisneros

Introduction © 2009 by Sandra Cisneros

Published in the United States by Vintage Books, a
division of Penguin Random House LLC, New York.

Originally published by Arte Público Press in 1984

By permission of Susan Bergholz Literary Services,
New York City and Lamy, NM.

All rights reserved.

Translation copyright © 2021 za srpsko izdanje, LAGUNA

A las Mujeres

Ženama

Sadržaj

Uvod: Moja sopstvena kuća	9
Kuća u Ulici Mango	31
Kose	34
Dečaci i devojčice	35
Moje ime	36
Keti, kraljica mačaka	38
Naš dobar dan	40
Smeh	43
Gilov nameštaj kupovina i prodaja	45
Meme Ortiz	47
Lui, njegova sestra od strica i njegov brat od strica	49
Marin	52
Oni što ne	54
Bila jedna starica imala je toliko dece da nije znala šta da radi	55
Alisija koja vidi miševe	57
Darijus i oblaci	58

I još neke	59
Porodica malih stopala	63
Sendvič s pirinčem	67
Čanklas	70
Kukovi	73
Prvi posao	78
Tata koji se budi umoran u mraku	81
Rođena loša	83
Elenita, karte, dlan, voda	87
Heraldo bez prezimena	90
Ednina Ruti	92
Erl od Tenesija	95
Kralj	97
Četiri mršava drveta	99
Ne govoriti engleski	101
Rafaela koja utorkom pije sok od kokosa i papaje	104
Sali	106
Minerva piše pesme	109
Prosjaci na tavanu	111
Lepa i okrutna	113
Klikeraš	115
Šta je Sali rekla	117
Majmunski vrt	119
Crveni klovnovi	124
Linoleumske ruže	126
Tri sestre	128
Alisija i ja razgovaramo na Edninim stepenicama	131
Moja sopstvena kuća	133
Mango ponekad kaže zbogom	134

Moja sopstvena kuća

Mlada žena na ovoj fotografiji jesam ja dok sam pisala *Kuću u Ulici Mango*. Ona je u svojoj kancelariji, sobi koja je verovatno bila dečja spavaća dok su u tom stanu živele porodice. Prostorija nema vrata i tek je neznatno šira od otvorene ostave. Ali ima sjajno svetlo i nalazi se iznad vrata u hodniku u prizemlju, tako da ona može da čuje kako joj komšije dolaze i odlaze. Drži se kao da je upravo načas podigla glavu od posla, ali u stvarnom životu nikada ne piše u toj kancelariji. Piše u kuhinji, jedinoj prostoriji s grejalicom.

To je Čikago 1980, u zapuštenom kraju Baktaunu, pre nego što ga otkriju ljudi koji imaju novca. Mlada žena živi u Severnoj ulici Polina broj 1814, na drugom spratu u prednjem delu zgrade. Ovim ulicama nekada

je lutao Nelson Algren.¹ Teritorija Sola Beloua bila je u Ulici Divižen, toliko blizu da se donde može peške. To je kraj koji zaudara na pivo i mokraću, na kobasice i pasulj.

Mlada žena puni „kancelariju“ stvarima koje dovlači kući s buvljaka u Ulici Maksvel. Starinske pisaae mašine, kocke sa slovima, ukrasne špargle, police za knjige, krletke, ručno bojene fotografije. Stvari koje voli da gleda. Važno je imati taj prostor za gledanje i razmišljanje. Dok je živela kod kuće, stvari koje je gledala korile su je, pa je bila tužna i utučena. Govorile su: „Operi me.“ Govorile su: „Lenja.“ Govorile su: „Treba da.“ Ali stvari u njenoj kancelariji čarobne su i pozivaju je na igru. Ispunjavaju je svetlošću. U toj sobi može da bude tiha i mirna i da osluškuje glasove u sebi. Voli da bude sama preko dana.

Kao devojčica, sanjala je o tome da ima miran dom, samo za sebe, onako kako su druge žene sanjale svoje venčanje. Umesto da sakuplja čipku i platno za svoju devojačku spremu, mlada žena kupuje stare stvari u prodavnici polovne robe u prljavoj Milvokijevoj aveniji za svoju buduću sopstvenu kuću – izbledele pokrivače, napukle vaze, okrnjene tanjire, lampe kojima treba ljubavi.

Mlada žena se vratila u Čikago nakon postdiplomskih studija i uselila se nazad u očevu kuću u Severnoj Kilerovoj ulici 1754, vratila se u svoju dečju sobu s dva kreveta i cvetnim tapetama. Imala je dvadeset tri i po godine. Sada je skupila hrabrost i rekla ocu kako

¹ Nelson Algren (1909–1981) – američki pisac. (Prim. prev.)

opet želi da živi sama, kao dok je bila na školovanju. On ju je pogledao onim očima pevcu pred napad, ali ona se nije uzrujala. Viđala je već taj pogled i znala je da je bezopasan. Bila mu je miljenica, i to je samo bila stvar čekanja.

Ćerka je tvrdila kako su je naučili da piscu trebaju mir, privatnost i duga razdoblja samoće za razmišljanje. Otac je zaključio kako ju je upropastilo previše koledža i previše prijatelja gringosa.² Na izvestan način imao je pravo. Na izvestan način, ona je imala pravo. Kada razmišlja u sebi na očevom jeziku, zna da sinovi i ćerke ne napuštaju roditeljski dom dok se ne venčaju. Kada razmišlja na engleskom, zna kako je trebalo da bude prepuštena sama sebi od osamnaeste godine.

Na određeno vreme, otac i ćerka su sklopili primirje. Ona je pristala da se preseli u suteran zgrade gde su živeli najstariji od njeno šestoro braće i njegova žena, u Zapadnoj Homerovoj ulici 4832. Ali posle nekoliko meseci, kad se ispostavilo da je njen stariji brat u stanu na spratu zapravo Veliki Brat, popela se na bicikl pa se vozila po kraju iz svojih srednjoškolskih dana dok nije ugledala stan sveže okrečenih zidova i s lepljivom trakom na prozorima. Tada je pokucala na izlog u prizemlju. Tako je ubedila gazdu da je ona njegova nova stanarka.

Njen otac ne razume zašto ona želi da živi u stogodišnjoj zgradi velikih prozora što propuštaju hladnoću. Ona zna da je njen stan čist, ali da je hodnik izdrljan i strašan, premda ga ona i žena na spratu redovno

² Gringo – u Latinskoj Americi naziv za stranca, u prvom redu Amerikanca ili Engleza. (Prim. prev.)

naizмениčno brišu. Hodnik treba okrečiti, a one ništa ne mogu da preduzmu povodom toga. Kad joj dolazi u posetu, otac se penje uz stepenice mumlajući s gađenjem. Unutra gleda njene knjige poređane u gajbama za mleko, dušek na podu u spavaćoj sobi bez vrata, i šapće: „Hipi“, isto kao što gleda momke što gluvare u njegovom kraju i veli: „*Drohas*.“³ Kada vidi grejalicu u kuhinji, otac vrti glavom i uzdiše: „Zašto sam onoliko rmbačio kako bih kupio kuću s kotlarnicom da bi ona nazadovala i živela ovako?“

Kad je sama, ona uživa u svom stanu visokih tavanica i prozora što puštaju nebo da uđe, novom itisonu i zidovima belim kao papir za pisaću mašinu, otvorenoj ostavi praznih polica, spavaćoj sobi bez vrata, kancelariji s pisaćom mašinom, i velikim prozorima u dnevnoj sobi što gledaju na ulicu, krovove, drveće i vrtoglavi saobraćaj na Kenedijevom auto-putu.

Između njene zgrade i ciglenog zida susedne nalazi se uredan vrt u ulegnuću. Jedini ljudi koji ikada ulaze u vrt jesu porodica koja govori kao gitare, porodica s južnjačkim naglaskom. U sumrak se pojavljuju s kućnim ljubimcem majmunom u kavezu pa sede na zelenoj klupi i razgovaraju i smeju se. Ona ih krišom gleda iza zavesa u spavaćoj sobi i pita se odakle im majmun.

Otac je zove svake sedmice da kaže: „*Miha*,⁴ kada dolaziš kući?“ Šta njena majka kaže o svemu tome?

³ Špan.: *drogas* – droga. (Prim. prev.)

⁴ Špan.: *mija* (skraćeno od *mi hija*) – ćerko moja. (Prim. prev.)

Ona se podboči i pravi se važna. „Na mene je.“ Kada je otac u sobi, majka samo sleže ramenima i govori: „Šta ja tu mogu?“ Majka ne prigovara. Zna kako je živeti život ispunjen kajanjem, i ne želi da i njena ćerka živi takav život. Oduvek je podržavala ćerkinе projekte, dok god ova ide u školu. Majka koja je zidove njihovih čikaških domova krečila bojama cveća; koja je u vrtu sadila paradajz i ruže; pevala arije; vežbala sola na sinovljevim bubnjevima; igrala bugi zajedno s plesačima u TV emisiji *Soul trejn*; kukuruznim sirupom lepila postere s putovanjima na zid kuhinje; svake sedmice čoporativno vodila decu u biblioteku, na javne koncerte, u muzeje; na reveru nosila bedž na kome je pisalo „Hranite narod ne Pentagon“; koja nikada nije odmakla dalje od prvog razreda srednje. *Ta* majka. Ona gurka ćerku laktom i govori: „Sreća što si učila školu.“

Otac želi da mu ćerka bude voditeljka vremenske prognoze na televiziji, ili da se uda i rađa decu. Ona ne želi da bude voditeljka vremenske prognoze na TV-u. A ne želi ni da se udaje i rađa decu. Ne još. Možda kasnije, ali ima tolikih drugih stvari koje mora najpre da uradi u životu. Da putuje. Da nauči da igra tango. Da objavi knjigu. Da živi u drugim gradovima. Da dobije nagradu Nacionalne agencije za umetnost. Da vidi polarnu svetlost. Da iskoči iz torte.

Ona zuri u tavanice i zidove svog stana kao što je nekada zurila u tavanice i zidove stanova u kojima je odrastala, pronalazeći slike u pukotinama u gipsu, izmišljajući priče što prate te slike. Noću, pod krugom svetlosti od jeftine metalne lampe pritegnute za

kuhinjski sto, ona sedi s papirom i olovkom i pravi se da se ne boji. Pokušava da živi kao pisac.

Otkud joj te predstave o življenju poput pisca, to nema pojma. Još nije čitala Virdžiniju Vulf. Ne zna ni za Rozario Kasteljanos⁵ ni za Sor⁶ Huanu Ines de la Kruz.⁷ Glorija Anzaldúa⁸ i Čeri Moraga⁹ probijaju negde sopstvene puteve kroz svet, ali ona ne zna za njih. Ne zna ništa. Sve smišlja usput.

Kada je usnimljena fotografija mlade žene koja sam bila, još sam za sebe govorila da sam pesnikinja, premda sam priče pisala još od osnovne škole. Dok sam bila na pesničkoj radionici u Ajovi, ponovo sam počela da naginjem prozi. Poezija, onako kako su je podučavali u Ajovi, bila je kula od karata, toranj ideja, ali ja ideju ne umem da prenesem izuzev posredstvom priče.

Malo-pomalo, zajedno s poezijom, žena sa fotografije radila je na nizu vinjeta. Već sam imala naslov – *Kuća u Ulici Mango*. Bilo je napisano pedeset stranica, ali i dalje na to nisam gledala kao na roman. Bila je to samo tegla dugmadi, nalik rasparenim vezanim jastučnicama i salvetama s monogramima koje sam izvlačila iz kanti za đubre u *Gudvilu*. Pisala sam

⁵ *Rosario Castellanos Figueroa* (1925–1974) – meksička pesnikinja i autorka. (Prim. prev.)

⁶ Špan.: časna sestra. (Prim. prev.)

⁷ *Sor Juana Inés de la Cruz* (1648–1695) – monahinja u Novoj Španiji i samouka pesnikinja baroka i zlatnog veka. (Prim. prev.)

⁸ *Gloria Evangelina Anzaldúa* (1942–2004) – američka učenjakinja Čikano (pojam koji se upotrebljava prvenstveno u SAD za Meksikoamerikance) kulturalne teorije, feminističke teorije i kvir teorije. (Prim. prev.)

⁹ *Cherrie Moraga* (1952) – Čikano spisateljica, feministička aktivistkinja, pesnikinja, esejistkinja i dramska spisateljica. (Prim. prev.)

i gledala na to kao na „pričice“, iako sam slutila da su međusobno povezane. Još nisam bila čula za cikluse pripovedaka. Nisam čitala *Caneka* Ermila Abrea Gomeza,¹⁰ *Lilus Kikus* Elene Ponjatovske,¹¹ *Mod Martu* Gvendolin Bruks,¹² *Majčine ruke* Neli Kampobelo.¹³ To će uslediti kasnije, kada budem imala više vremena i samoće za čitanje.

Žena koja sam nekada bila napisala je prve tri priče *Kuće* za jedan vikend u Ajovi. Ali pošto nisam bila na proznoj radionici, one mi se neće računati za master rad lepih umetnosti. Nisam se raspravljala; savetnik za rad me je previše podsećao na oca. Kada nisam pisala poeziju za ocenu, usputno sam, utehe radi, radila na tim pričicama. Delila sam ih s kolegama kao što su Džoj Hardžou,¹⁴ koja se takođe mučila na poetskim radionicama, i prozni pisac Denis Matis, rođen u ili-noiskom gradiću, ali čija je broširana biblioteka bila iz čitavog sveta.

Tada, sedamdesetih godina dvadesetog veka, male-male priče bile su u književnoj modi. Denis mi je

¹⁰ *Ermilo Abreu Gómez* (1894–1971) – pisac, novinar i predavač rođen u Meksiku. (Prim. prev.)

¹¹ *Elena Poniatowska* (1932) – meksička novinarka i autorka rođena u Francuskoj, koja se najviše bavila društvenim i političkim pitanjima usredsređenim na one za koje je smatrala da su obespravljeni, naročito žene i siromašni. (Prim. prev.)

¹² *Gwendolyn Elizabeth Brooks* (1917–2000) – američka pesnikinja, autorka i profesorka. (Prim. prev.)

¹³ *Nellie Francisca Ernestina Campobello Luna* (1900–1986) – meksička spisateljica, poznata po tome što je napisala jednu od malo-brojnih hronika Meksičke revolucije iz ženskog ugla. (Prim. prev.)

¹⁴ *Joy Harjo* (1951) – američka pesnikinja, muzičarka, dramska spisateljica i autorka. (Prim. prev.)

pričao o minimalnim pričama „što staju na dlan“ japanskog dobitnika Nobelove nagrade Kavabate. Pržili smo kajgane za večeru i naglas čitali Garsiju Markesa i Hajnriha Bela. Oboje smo više voleli eksperimentalne pisce – tada listom muškarce osim Grejs Pejli – buntovnike poput nas samih. Denis će mi postati doživotni urednik, saveznik i glas na telefonu kad se neko od nas dvoje obeshrabri.

Mlada žena na fotografiji oblikuje svoju knjigu u nastajanju prema *Tigrovima iz snova* Horhea Luisa Borhesa – pisca koga je čitala od srednje škole, delićima priča što odzvanjaju kao Hans Kristijan Andersen, ili Ovidije, ili unosi iz enciklopedije. Želi da piše priče koje se ne obaziru na granice između žanrova, između pisanog i usmenog, između visokoparne književnosti i dečjih pesmica, između Njujorka i zamišljenog sela Makonda, između SAD i Meksika. Istina je, ona želi da joj rad poštuju pisci kojima se divi, ali želi da u tim pričama uživaju i ljudi koji obično ne čitaju knjige. Ne želi da napiše knjigu koju čitalac neće razumeti i zbog toga će ga biti sramota.

Ona misli da se priče tiču lepote. Lepote koja je tu da joj se dive svi, nalik krdu oblaka što pasu na nebu. Smatra kako ljudi zaokupljeni poslom od koga žive zaslužuju lepe pričice, jer nemaju mnogo vremena i često su umorni. Naumila je da napiše knjigu koja se može otvoriti na svakoj stranici a da i dalje ima smisla čitaocu koji ne zna ni šta je bilo pre ni šta će biti posle.

Eksperimentiše, stvarajući tekst koji je sažet i gibak kao poezija, uglavljujući rečenice u deliče kako bi čitalac zastao, tako da svaka rečenica služi *njoj*, a ne

obrnuto, odričući se navodnika kako bi se tipografija uprostita i kako bi stranica bila što jednostavnija i čitljivija. Stoga su rečenice savitljive kao grane i mogu se čitati na više načina.

Ponekad žena koja sam nekada bila izlazi vikendom da se nađe s drugim piscima. Katkad pozivam te prijatelje kod mene u stan da razmatramo jedni drugima dela. Potičemo iz crnačkih, belaačkih, latinoameričkih zajednica. Muškarci smo i žene smo. Zajedničko nam je gledište kako umetnost treba da služi našim zajednicama. Zajedno objavljujemo antologiju – *Takosi u slučaju nužde* – jer saradnje završavamo u sitne sate pred zoru i okupljamo se u istoj non-stop otvorenoj takeriji u Belmontovoj aveniji, nalik multikulturalnoj verziji Hoperove slike *Noćne ptice*. Pisci *Takosa u slučaju nužde* upriličavaju mesečne umetničke događaje u stanu mog brata Kika – Galeriji Kike. Ako se izuzme naše dragoce-no vreme, radimo to bez kapitala. Radimo to jer je svet u kome živimo kuća u požaru a ljudi koje volimo gore.

Mlada žena na fotografiji ustaje ujutru kako bi išla na posao od koga plaća kiriju za svoj stan u Ulici Polina. Drži nastavu u školi u Pilzenu, starom kraju njene majke na južnoj strani Čikaga, meksičkom kraju gde je stanarina jeftina i gde previše porodica živi zbijeno zajedno. Gazde i grad ne preuzimaju odgovornost za pacove, đubre koje se ne sakuplja dovoljno često, tremove što se urušavaju, stanove bez protivpožarnih stepenica, dok se ne dogodi neka tragedija i ne nastrada nekoliko ljudi. Onda kratko vreme sprovode istrage, ali problemi traju do sledeće smrti, sledeće istrage, sledećeg kruga zaboravljanja.

Mlada žena radi sa učenicima koji su se ispisali iz srednje škole, ali su rešili da ponovo pokušaju da dođu svedočanstvo. Od učenika čuje da oni žive teže nego što njena pripovedačka mašta može da izmisli. U poređenju s njihovim, njen život je bio udoban i povolšan. Nikada nije morala da brine za to da nahrani svoje bebe pre nego što ode na nastavu. Nikada nije imala oca ili dečka koji je noću tuče a ujutru je ostavlja u modricama. Nije morala da planira drugu putanju kako bi izbegla bande u školskom hodniku. Roditelji je nisu molili da se ispiše iz škole kako bi im pomagala da zarađuju novac.

Kako umetnost može nešto da promeni u svetu? U Ajovi se nikada nije postavljalo to pitanje. Treba li ona da uči te učenike da pišu poeziju kada im treba da znaju kako da se odbrane od nekoga ko hoće da ih prebije? Mogu li memoari Malkolma Iksa ili neki roman Garsije Markesa da ih spasu od svakodnevnih udaraca? A šta je sa onima što imaju takvih poteškoća sa učenjem da im ne polazi za rukom da pročitaju ni knjigu Doktora Susa, ali koji umeju da ispletu tako čudesnu usmenu priču da ona poželi da hvata beleške. Treba li da odstane od pisanja i da studira nešto korisno kao što je medicina? Kako da nauči svoje učenike da preuzmu vlast nad sopstvenom sudbinom? Ona voli te učenike. Šta da radi kako bi im spasla život?

Nastavnički posao mlade žene vodi do sledećeg, i ona sada zatiče sebe na radnom mestu savetnice/posrednice u zapošljavanju na svom univerzitetu, Univerzitetu Lojola na severnoj strani, u Rodžersovom parku. Imam zdravstveno osiguranje. Više ne donosim posao

kući. Radni dan mi se završava u pet po podne. Sada imam slobodne večeri da bih se posvetila sopstvenom radu. Osećam se kao pravi pisac.

Na univerzitetu radim u programu koji više ne postoji, Programu obrazovnih mogućnosti, koji pomaže „društveno zapostavljenim“ studentima. To je u skladu s mojom filozofijom, a i dalje mogu da pomažem učenicima s mog prethodnog posla. Ali kada mi najsjaj-nija učenica bude primljena, upiše se i ispiše u prvom semestru, klonem na katedru od tuge, od iscrpljenosti, pa bih i sama digla ruke.

Pišem o svojim učenicima jer ne znam šta bih drugo s njihovim pričama. To što ih zapisujem omogućava mi da spavam.

Vikendom, ako mogu da zaobiđem grižu savesti i izbegnem očeve zahteve da dođem kod njih na nedeljni ručak, slobodna sam da ostanem kod kuće i da pišem. Osećam se kao rđava ćerka što zanemarujem oca, ali gore se osećam kada ne pišem. U svakom slučaju, ni-kada nisam sasvim zadovoljna.

Jedne subote žena za pisaćom mašinom prihvati poziv na književno veče. Ali kada stigne, ima utisak da je grozno pogrešila. Svi pisci su stariji muškarc. Pozvao ju je Leon Forest, crni romanopisac koji je probao da bude ljubazan i pozove više žena, više obo-jenih ljudi, ali zasada, ona je jedina žena, a on i ona su jedini obojeni.

Ona je tu zato što je autorka nove knjige poezije – *Loših momaka* kuće *Mango pres*, zahvaljujući knji-ževnim nastojanjima Garija Sota i Lorne Di Servantes. Njena knjiga je duga četiri stranice i uvezana je na

kuhinjskom stolu pomoću heftalice i kašike. Mnogi drugi gosti, ubrzo shvata, napisali su *prave* knjige, tvrdokoričena izdanja za velike njujorške izdavače, štampana u edicijama od stotina hiljada primeraka na pravim presama. Da li je ona stvarno pisac ili se samo pravi da jeste?

Počasni gost je poznati pisac koji je išao na onu radionicu u Ajovi nekoliko godina pre nego što je ona došla tamo. Njegova najnovija knjiga upravo je prodana Holivudu. On govori i nosi se kao da je Car Svega.

Na kraju večeri, ona se obrete u traženju vožnje do kuće. Došla je autobusom, i Car se ponudi da je odbaci kući. Ali ona ne ide kući, žudi da pogleda film koji se prikazuje samo večeras. Plaši se da sama ide u bioskop, zato je i odlučila da ide. Zato što se plaši.

Poznati pisac vozi sportska kola. Sedišta mirišu na kožu, a instrument-tabla je osvetljena kao pilotska kabina u avionu. Njena sopstvena kola neće uvek da upale i imaju rupu u podu blizu papučice gasa koja propušta kišu i sneg, te ona mora da nosi čizme kada vozi. Poznati pisac priča li priča, ali ona ne čuje šta on govori, jer ga njene misli zaglušuju kao vetar. Ona ništa ne govori, ne mora. Samo je mlada i toliko lepa da hrani ego poznatog pisca tako što oduševljeno klima glavom na sve što on govori dok je ne ostavi ispred bioskopa. Nada se da poznati pisac primećuje kako ona sama ide da gleda *Muškarci više vole plavuše*. Istini za volju, oseća se bedno dok sama prilazi blagajni, ali prisiljava sebe da kupi kartu i uđe zato što obožava taj film.

Bioskop je krcat. Mlada žena ima utisak da su svi tu s nekim, osim nje. Konačno, scena u kojoj Merilin peva „Dijamanti su devojčin najbolji prijatelj“. Boje su čudesne kao u crtaćima, set izvrsno kemp, stihovi domišljati, čitava numera je čist glamur u starom stilu. Merilin je čarobna. Nakon što se završi njena pesma, publika počinje da pljeska kao da je u pitanju nastup uživo, premda je tužna Merilin mrtva već godinama i godinama.

Žena koja je ja ide kući dičeći se što je sama otišla u bioskop. *Vidiš? Nije bilo tako teško.* Ali kada zabravi rezom vrata stana, ona brizne u plač. „Ja nemam dijamante“, grca, ne znajući šta hoće da kaže, osim što još tada zna kako nije reč o dijamantima. Svakih nekoliko sedmica ima neobuzdan napad plača posle koga se oseća nasukano i užasno. To se javlja toliko redovno da ona misli da su dotične oluje potištenosti uobičajene kao kiša.

Čega se žena na fotografiji boji? Boji se da po mraku ode od svojih parkiranih kola do stana. Boji se zvukova drljanja u zidovima. Boji se da će se zaljubiti i zaglibiti u život u Čikagu. Boji se duhova, duboke vode, glodara, noći, stvari koje se prebrzo kreću – kola, aviona, svog života. Boji se da će opet morati da se vrati u roditeljski dom ako ne bude dovoljno hrabra da živi sama.

Sve to vreme, pišem priče koje će ići uz onaj naslov: *Kuća u Ulici Mango*. Katkad pišem o ljudima koje pamtim, katkad o ljudima koje sam upravo srela,

često spajam ta dva. Svoje učenike iz Pilzena koji su sedeli preda mnom dok sam držala nastavu s devojkama što su sedele pored mene u drugoj učionici deset godina ranije. Uzimam delove Baktauna, poput majmunskog vrta u prvom komšiluku, i spuštam ih u blok Hamboltovog parka gde sam živela dok sam pohađala nižu srednju i srednju školu – Severnu ulicu Kembel 1525.

Neretko imam samo naslov bez priče – „Porodica malih stopala“ – i moram da nateram naslov da me šutne u zadnjicu kako bi me pokrenuo. Ili, ponekad, imam samo prvu rečenicu – „Nikad previše neba.“ Jedna moja učenica iz Pilzena rekla je da sam ja to kazala, a ona nikada nije zaboravila. Dobro je što je ona zapamtila i citirala mi mene. „Došli su s vetrom što duva u avgustu...“ Ta rečenica mi se javila u snu. Katkad se najbolje zamisli javljaju u snu. Tu se katkad javljaju i one najgore!

Bilo da je ideja potekla od rečenice koju sam negde čula kako zuji unaokolo i sačuvala je u tegli, ili od naslova koji sam pokupila i stavila u džep, priče uvek neizostavno zahtevaju da mi kažu gde žele da se završe. Često me iznenade tako što stanu kada sam ja imala svaku nameru da galopiram još malo dalje. Tvrdo glave su. One najbolje znaju kada nema više šta da se kaže. Poslednja rečenica mora da zvoni kao poslednje note na kraju pesme marijačija – *tan-tán* – da vam kažu kada je pesma gotova.

Ljudi o kojima sam pisala stvarno su postojali, uglavnom, odavde i odande, s vremena na vreme, ali katkad bi troje ljudi što stvarno postoje bilo upleteno

u jednu izmišljenu osobu. Kad bih pomislila kako stvaram nekoga iz mašte, obično bi se ispostavilo da se prisećam nekoga koga sam zaboravila ili da neko stoji toliko blizu da ga uopšte ne mogu videti.

Sekla sam i spajala događaje kako bih skrojila priču, dala joj oblik tako da ima početak, sredinu i kraj, jer priče iz stvarnog života retko do nas stižu potpune. Međutim, osećanja se ne mogu izmisliti, ne mogu se pozajmiti. Sva osećanja mojih likova, bila dobra ili loša, moja su.

Upoznala sam Normu Alarkon. Ona će mi postati jedan od najranijih izdavača i doživotna prijateljica. Prvi put kada prođe kroz sobe stana u Severnoj Polini, ona primeti tihe sobe, zbirku pisanih mašina, knjige i japanske figurice, prozore s pogledom na auto-put i nebo. Hoda kao na prstima, zaviruje u svaku prostoriju, čak i u ostavu i ormar kao da nešto traži. „Živiš ovde...“, pita, „sama?“

„Da.“

„I...“ Zastaje. „Kako si uspela?“

Norma, uspela sam tako što sam radila ono čega sam se plašila da radim kako se više ne bih plašila. Otišla sam od kuće zbog postdiplomskih studija. Sama sam putovala po inostranstvu. Sama sam zarađivala novac i sama živela. Kad sam se bojala, pozirala sam kao autorka, isto kao što sam pozirala na onoj fotki što si je upotrebila na prvim koricama *Treće žene*.

I, najzad, kad sam bila spremna, nakon što sam više godina pekla zanat s profesionalnim piscima, uortačila sam se s pravom agentkinjom. Moj otac, koji je uzdisao i priželjkivao da se udam, bio je, na kraju života, mnogo zadovoljniji što, umesto muža, imam svoju agentkinju Suzan Bergholc da vodi računa o meni. ¿*Ha llamado Susan?*, svakodnevno me je zapitkivao, jer ako se Suzan javljala, to je značilo lepe vesti. Dijamanti mogu da posluže za devojkicu, ali agentkinja je spisateljčin najbolji prijatelj.

Nisam mogla da verujem sopstvenom glasu, Norma. Dok bi me gledali, ljudi bi videli malu devojčicu, i čuli glas male devojčice kada govorim. Pošto nisam bila sigurna u sopstveni odrasli glas i neretko sam cenzurirala samu sebe, izmislila sam drugi glas, Esperancin, da bude moj glas i da pita ono za šta su mi samoj trebali odgovori – „Kuda?“, nisam tačno znala, ali znala sam kojim putevima ne želim da idem – Salinim, Rafaelinim, Rutinim – putevima žena čiji su životi bili beli krstovi pored druma.

U Ajovi nikada nismo govorili o služenju drugima svojim pisanjem. Sve se ticalo služenju samima sebi. Ali nije bilo drugih primera kojima se možeš povesti dok me nisi upoznala s meksičkim spisateljicama Sor Huanom Ines de la Kruz, Elenom Ponjatovskom, Elenom Garo, Rozario Kasteljanos. Mlada žena na fotografiji tražila je drugi način da bude „*otro modo de ser*“,¹⁵ kako je Kasteljanosova to predočila.

Dok nas ti nisi sve spojila kao latinoameričke spisateljice u Sjedinjenim Državama – Čeri Moragu, Gloriju

¹⁵ Špan.: drugi način postojanja. (Prim. prev.)

Anzalduu, Mardžori Agosin, Karlu Truhiljo, Dijanu Solis, Sandru Mariju Estevez, Dijanu Gomez, Salimu Riveru, Margaritu Lopez, Beatriz Badikijan, Karmen Abrego, Deniz Čavez, Helenu Viramontes – do tada, Normita, nismo imale pojma da radimo nešto izvanredno.

Čikago mi nije više dom, ali Čikago i dalje ima svoj dom u meni. Imam čikaške priče koje tek treba da napišem. Dok god te priče mrđaju u meni, Čikago će i dalje biti dom.

Posle izvesnog vremena, prihvatila sam posao u San Antoniju. Otišla. Vratila se. I ponovo otišla. Uporno sam se vraćala primamljena jeftinom stanarinom. Pristupačno prebivalište je suštinsko za umetnika. S vremenom sam čak mogla da kupim svoju sopstvenu prvu kuću, zdanje nekada boje lavande, ali sada okrećeno meksičkoružičasto.

Pre dve godine podigla sam kancelariju u dvorištu, zgradu stvorenu od mojih meksičkih uspomena. Ovo danas pišem baš iz te kancelarije, spolja meksičkožute kao neven, iznutra ljubičaste kao ladolež. Sa terase zvone hvatači vetra. U daljini neprestano stenju vozovi, naš kraj je kraj vozova. Ista reka San Antonio koju turisti poznaju iz gradskog parka Rivervoka lagano teče svojim putem iza moje kuće do hrišćanskih misija i dalje dok se ne ulije u Meksički zaliv. Sa moje terase reka se vidi tamo gde se savija u S.

Beli ždralovi lebde preko neba nalik prizoru nalsikanom na lakiranom ekranu. Iako do centra grada možemo otići peške, reka deli zemlju s patkama, raku-nima, oposumima, tvorovima, lešinarima, leptirima,

sokolovima, kornjačama, zmijama, sovama. A u granicama mog sopstvenog vrta takođe postoji gomila drugih stvorenja – kućići što kevcu, mačke kamikaze, jedan papagaj nesrećno zaljubljen u mene.

Ovo je moja kuća.

Blaženstvo.

Dvadeset četvrti oktobar 2007. Došla si iz Čikaga u posetu, mama. Ne dolazi ti se. Ja te teram da dođeš. Više ne voliš da napuštaš svoju kuću, kažeš bole te leđa, ali ja navaljujem. Ovu kancelariju pored reke napravila sam za tebe koliko i za sebe, i želim da je vidiš.

Jednom, pre mnogo godina, javila si mi se telefonom i rekla neodložnim glasom: „Kada ćeš sagraditi svoju kancelariju? Upravo sam videla Izabelu Aljende na televiziji i ona ima OGROMAN pisaci sto i VELIKU kancelariju.“ Bila si se uznemirila što opet pišem na kuhinjskom stolu kao u staro vreme.

I sada evo nas, na krovu zgrade žute kao šafran s pogledom na reku, prostora koji je samo moj i samo za pisanje. Penjemo se do sobe u kojoj radim, iznad biblioteke, pa izlazimo na balkon što gleda na reku.

Moraš da se odmaraš. Na suprotnoj obali nalaze se industrijske zgrade – napušteni ambari i silosi – ali toliko su zardali od kiše i izbeljeni od sunca da imaju sopstvenu draž, kao javni kipovi. Kad si povratila dah, nastavljamo.

Naročito se ponosim zavojitim stepenicama do krova. Oduvek sam sanjala da ih imam, isto kao kuće u Meksiku.

Krasna je čak i španska reč za njih – *un karakol*¹⁶ – puž. Naši koraci zveče na svakom metalnom stepeniku, a psi su nam toliko za petama da moramo da ih grdimo.

„Kancelarija ti je veća nego na slikama koje si slala“, oduševljeno veliš. Pretpostavljam da je porediš s kancelarijom Izabele Aljende.

„Gde si nabavila zavese u biblioteci? Kladam se da nisu bile jeftine. Šteta što braća nisu mogla da ti presvuku stolice da ti uštede malo novca. Čoveče, ovde je baš leepo!“, govoriš, a glas ti klizi uz lestvice kao rečna vrana.

Bacam podmetače za jogu na krov, pa sedimo skrštenih nogu da gledamo zalazak sunca. Pijemo tvoje omiljeno, italijansko penušavo vino, da proslavimo tvoj dolazak, da proslavimo moju kancelariju.

Nebo upija noć brzo-brzo, rastvarajući se u boju šljive. Ležim na leđima i gledam kako oblaci hitro prolaze u žurbi da stignu kući. Zvezde izlaze stidljivo, jedna po jedna. Ti legneš pored mene i prebaciš mi nogu preko noge kao kada zajedno spavamo kod tebe. Uvek spavamo zajedno kad sam tamo. Isprva zato što nema drugog kreveta. Ali kasnije, posle tatine smrti, samo zato što ti trebam blizu. Samo tada dozvoljavaš sebi da ispoljavaš ljubav.

„Šta ako pozovemo sve ovamo dole za Božić sledeće godine?“, pitam. „Šta kažeš?“

„Videćemo“, veliš, izgubljena u sopstvenim mislima.

Mesec se vere uz stablo meskita u dvorištu, preskače ivicu terase i zapanjuje nas. Pun je, ogroman nimbus

¹⁶ Špan.: *un caracol*. (Prim. prev.)

Kuća u Ulici Mango

Kuća u Ulici Mango

Nismo uvek živeli u Ulici Mango. Pre toga smo živeli u Lumisovoj na trećem spratu, a pre toga u Kilerovoj aveniji. Pre Kilerove bila je Ulica Polina, a pre toga se ne sećam. Ali najviše se sećam stalnog seljakanja. Svaki put se činilo da će nas biti jedno više. Dok smo stigli u Ulicu Mango, bilo nas je šestoro – mama, tata, Karlos, Kiki, moja sestra Neni i ja.

Kuća u Ulici Mango je naša, i nikome ne moramo da plaćamo kiriju, niti da delimo dvorište s ljudima u prizemlju, niti da pazimo da ne pravimo preveliku buku, i nema gazde da metlom udara o tavanicu. Ali čak i tako, to nije kuća koju smo mislili da ćemo dobiti.

Stan u Lumisovoj morali smo brzo da napustimo. Popucale su vodovodne cevi a gazda nije hteo da ih

popravlja zato što je kuća previše stara. Morali smo brzo da odemo. Koristili smo toalet u komšiluku i donosili vodu u praznim plastičnim kantama za mleko. Zato su mama i tata tražili kuću, i zato smo se preselili u kuću u Ulici Mango, daleko, na drugi kraj grada.

Oduvek su nam govorili da ćemo se jednog dana preseliti u kuću, pravu kuću koja će zauvek biti naša tako da ne moramo da se selimo svake godine. I naša kuća će imati tekuću vodu i cevi koje rade. A unutra će imati prave stepenice, ne stepenice u hodniku, već stepenice unutra kao kuće na TV-u. I imaćemo tri toaleta da ne moramo svima da govorimo kad se kupamo. Naša kuća će biti bela i okružena drvećem, sa ogromnim dvorištem i travom što raste bez ograde. O takvoj je kući tata govorio dok je držao loto tiket i o takvoj je kući mama sanjala kad nam je pričala priče pred spavanje.

Ali kuća u Ulici Mango uopšte nije onakva kao što su pričali. Mala je i crvena i ima uske stepenice ispred i prozore toliko male da biste pomislili da zadržavaju dah. Ponegde se mrve cigle, a ulazna vrata su toliko podbula da mora jako da se gurne da bi se ušlo. Nema dvorišta ispred kuće, samo četiri brestića koje je grad zasadio pored ivičnjaka. Pozadi je garažica za kola koja još nemamo i dvorištanice što izgleda manje između dve zgrade sa obe strane. U našoj kući ima stepenica, ali to su obične stepenice u hodniku, i kuća ima samo jedan toalet. Svi moraju da dele spavaću sobu – mama i tata, Karlos i Kiki, ja i Neni.

Jednom dok smo živeli u Lumisovoj, prolazila je jedna časna sestra iz moje škole i videla me kako se

igram ispred. Perionica veša u prizemlju bila je zagrađena daskama jer je bila opljačkana dva dana ranije a vlasnik je na drvetu napisao DA, OTVORENO JE kako ne bi gubio posao.

Gde živiš?, upita ona.

Tamo, rekoš, upirući prstom u drugi sprat.

Živiš *tamo*?

Tamo. Morala sam da pogledam kuda ona upire prstom – drugi sprat, boja koja se ljušti, drvene rešetke koje je tata zakucio za prozore kako ne bismo ispali. Živiš *tamo*? Rekla je to tako da sam se osetila kao da ništa ne vredim. *Tamo*. Živela sam *tamo*. Klimnuh glavom.

Tada sam znala da moram imati kuću. Pravu kuću. Kuću u koju mogu da uprem prstom. Ali ovo nije to. Kuća u Ulici Mango nije to. Zasad, govori mama. Privremeno, veli tata. Ali ja znam kako to ide.

Kose

Svi u našoj porodici imaju različitu kosu. Tatina kosa je kao metla, sva u vazduhu. A moja kosa je lenja. Nikada ne sluša šnale i gumice. Karlosova kosa je gusta i ravna. On ne mora da je češlja. Nenina kosa je klizava – klizi ti iz ruke. A Kiki, koji je najmlađi, ima kosu kao krzno.

Ali majčina kosa, majčina kosa, kao rozetice, kao male okrugle lizalice sva uvijena i lepa jer ju je čitavog dana držala u šnalicama, slatkasta da u nju staviš nos dok te ona drži, drži i osećaš se sigurno, kao topao miris hleba pre nego što ga ispečeš, kao miris kada ti napravi mesta na svojoj strani postelje još tople od njene kože, a ti spavaš blizu nje, dok napolju pada kiša a tata hrče. Hrkanje, kiša i mamina kosa što miriše na hleb.

Dečaci i devojčice

Dečaci i devojčice žive u odvojenim svetovima. Dečaci u svom svemiru, a mi u svom. Moja braća na primer. U kući imaju svašta da kažu meni i Neni. Ali napolju ne smeju da budu viđeni kako razgovaraju s devojčicama. Karlos i Kiki su jedan drugom najbolji drugovi... nama nisu.

Neni je premala da mi bude drugarica. Ona mi je samo sestra i ja nisam bila kriva za to. Sestre ne biraš, samo ih dobiješ, a ponekad liče na Neni.

Ona ne sme da se igra sa onim malim Vargasovima inače će ispasti ista kao oni. A pošto se rodila odmah posle mene, moja je odgovornost.

Jednoga dana imaću samo svoju najbolju drugaricu. Drugaricu kojoj mogu da govorim svoje tajne. Drugaricu koja će razumeti moje šale a da ne moram da ih objašnjavam. Do tada sam crveni balon, balon vezan za sidro.